

11. KAMBIYO SENETLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ, POLİÇE, BONO

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

11. KAMBIYO SENETLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ, POLİÇE, BONO

11.1. Kambiyo Senetlerinin Genel Özellikleri

11.2. Poliçe

11.2.1. Şekil Şartları

11.2.2. Vade Türleri

11.2.3. Faiz Şartı

11.2.4. Poliçe Bedelinin Çeşitli Şekillerde Gösterilmesi (TK m. 676)

11.2.5. Açık Poliçe (Bono ve Çek)

11.3. Bono veya Emre Yazılı Senet

11.3.1. Şekil Şartları (TK m. 776)

11.3.2. Unsurların Bulunmaması

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesinin anlamı nedir?
- 2) Poliçede şekil şartları nelerdir?
- 3) Poliçede vade türlerini sayınız. Hangi vade türünde senede faiz kaydı konulabilir?
- 4) Açık poliçe (bono ya da çek) nedir? Açıklayınız.
- 5) Bononun şekil şartlarını yazınız.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği
Kambiyo Senetlerinin Genel Özellikleri	Kambiyo senetlerinin neler olduğu, işlevi, genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunması	Okuma yoluyla
Poliçe	Poliçede şekil şartları, bazı unsurların bulunmaması hâlinde durum, vade türlerinin öğrenilmesi	Okuma yoluyla
Bono	Bononun işlevi, şekil şartları, yaygın kullanımı konularına hâkim olunması	Okuma yoluyla

Anahtar Kavramlar

Metin içinde açıklanmıştır.

Giriş

Poliçe, bono ve çekin kambiyo senedi olduğunu biliyoruz. Ticaret hayatında en sık bir şekilde kullanılan bono ve çekin de içinde yer aldığı bu senetlerin genel özelliklerinin ortaya konulması, bilinmesi dersimiz açısından önemlidir.

Bunun gibi, sıkı şekil şartlarına bağlanan poliçe ve bononun da tanınması, hangi senedin poliçe ya da bono niteliği taşıdığına bilinmesi, senedin ne zaman geçersiz olacağını belirlemesi açısından gereklidir.

11.1. Kambiyo Senetlerinin Genel Özellikleri

Kambiyo senetleri, poliçe, bono ve çekten ibarettir.

Kambiyo senetleri, bir borcun ifası (ödeme), borçluya vade tanınması (kredi) ya da bir borcun ifasının teminatı amacıyla düzenlenebilir.

Bir kambiyo senedinin düzenlenmesi için taraflar arasında başka bir hukukî ilişkinin (temel ilişki) bulunması gerekir.

Örneğin bir motorlu taşıt alım-satım işinde, satıcının kabul etmesi şartıyla, alıcı borcunu nakit para ile değil bono düzenleyip vererek ödeyebilir. Yine bir işyeri kirasında, işyeri sahibi kira bedellerinin teminatı olarak kendisine bono verilmesini isteyebilir.

Bonoyu (emre yazılı senet) alan kişi (lehtar) iki şekilde davranabilir:

a. Senedi vadenin gelmesine kadar elinde tutup, vadede, ödeme için düzenleyene (borçluya) başvurabilir.

b. Ya da kendisi de bir borcunu ödemek ya da bir borcu için teminat olması amacıyla senedi diğer bir kişiye devredebilir.

Örnek: (D), (L)'den satın aldığı mobilyaların bedelini ödemek amacıyla bir bono düzenleyerek (L)'ye teslim eder. (L) de satın aldığı suntuaların bedelini ödemek amacıyla senedi (H)'ya ciro ve teslim eder. (H)'nın da senedi başkalarına devretme ya da vadesinde borçlu (D)'den senet bedelinin ödenmesini talep etme imkânı vardır.

Senedi düzenleyen (D) asıl borçludur. Kendisine müracaat hâlinde senet bedelini öderse, (L) de sorumluluktan kurtulur.

(D)'nin senet bedelini ödememesi (ödeyememesi) hâlinde (H), (L)'ye başvurur. (L) senedi ciro etmekle senet bedelini ödemeyi (H)'ya karşı taahhüt etmiştir.

Kambiyo senetlerinde soyutluk (mücerretlik) ilkesi geçerlidir. Kambiyo senedini (bonoyu) alan kişi, düzenleyenden bir alacağı olduğunu ispat etmek zorunda değildir. Yine soyutluk kuralı gereğince, senedi düzenleyenin lehtara karşı sahip olduğu şahsî (kişisel) def'iler, senedi devralan üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

Kimlerin kambiyo senedi düzenleyebileceği TK m. 670'te hükme bağlanmıştır: Sözleşme ile borçlanmaya ehil olan kişi, kambiyo senetleri ile borçlanmaya da ehildir. Buna göre fiil ehliyetine sahip olan bir kişi bono düzenleyebilir, bonoyu ciro edip devredebilir, aval verebilir.

Poliçe, bono, çek, güvenli elektronik imza ile düzenlenemez. Bu senetlere ilişkin kabul, aval ve ciro gibi senet üzerinde gerçekleştirilen işlemler güvenli elektronik imza ile yapılamaz (TK m. 1526).

Bundan başka, bu senetlerde el ile atılan imza yerine, mekanik herhangi bir araç veya elle yapılan veya onaylanmış bir işaret veya resmî bir şahadetname kullanılamaz (TK m. 756).

11.2. Poliçe

Günlük hayatta kullanımı yaygın olmayan poliçe düzenleyen, lehtar ve muhatap arasındaki bir havale ilişkisidir.

11.2.1. Şekil Şartları

TK m. 671 uyarınca poliçede şekil şartları:

1) Senet metninde “**poliçe**” kelimesi, senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelime,

2) **Belirli bir bedelin** ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale (bedel unsuru),

3) Ödeyecek olan kişinin, “**muhatabın**” adı (senedin geçerliliği için muhatabın kabulü/kabül imzası şart değil),

4) **Vade** (vadesi gösterilmeyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi şart edilmiş sayılır),

5) **Ödeme yeri** (ayrıca belirtilmiş olmadıkça muhatabın adı yanında gösterilen yer, ödeme yeri sayılır),

6) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını (**lehtar**),

7) **Düzenlenme tarihi ve yeri** (Düzenlenme yeri gösterilmeyen poliçe, düzenleyenin adı yanında gösterilen yerde düzenlenmiş sayılır),

8) **Düzenleyenin imzası.**

11.2.2. Vade Türleri

TK m. 703 hükmüne göre, bir poliçe;

a) Görüldüğünde,

b) Görüldükten belirli bir süre sonra,

c) Düzenlenme gününden belirli bir süre sonra,

d) Belirli bir günde, ödenmek üzere düzenlenebilir.

Vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren poliçeler batıldır.

11.2.3. Faiz Şartı

Görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan bir poliçeye, düzenleyen tarafından faiz şartı konulabilir. Diğer poliçelerde böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır (TK m. 675/1).

11.2.4. Poliçe Bedelinin Çeşitli Şekillerde Gösterilmesi (TK m. 676)

Poliçe bedeli hem yazı hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa, yazı ile gösterilen bedel üstün tutulur.

Poliçe bedeli yalnız yazıyla veya yalnız rakamla birden çok gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa, en az olan bedel geçerli sayılır.

11.2.5. Açık Poliçe (Bono ve Çek)

Tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa, bu anlaşmalara uyulmadığı iddiası, hamile karşı ileri sürülemez; meğer ki, hamil poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun (TK m. 680).

11.3. Bono veya Emre Yazılı Senet

Ticari hayatta en sıklıkla kullanılan bono (emre yazılı senet) bir ödeme vaadini içermektedir. Aynı zamanda bir borç ikrarı niteliğindedir. Düzenleyen ile lehtar arasında kurulan ikili bir ilişkidir.

11.3.1. Şekil Şartları (TK m. 776)

Bono veya emre yazılı senet;

1) Senet metninde “bono” veya “emre yazılı senet” kelimesini ve senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,

2) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadini (bedel),

3) Vadeyi,

4) Ödeme yerini,

5) Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun adını (lehtar),

6) Düzenlenme tarihini ve yerini,

7) Düzenleyenin imzasını, içerir.

Poliçede sekiz şekil şartı mevcutken, bonoda yedi şekil şartı aranmaktadır. Poliçedeki “muhatabın adı” unsuru bonoda bulunmamaktadır.

11.3.2. Unsurların Bulunmaması

Vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır (TK m. 777/2)

Açıklık bulunmadığı takdirde senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılır (TK m. 777/3).

Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TK m. 777/4)

Belirlenen bu hâller dışında, 776. maddede gösterilen unsurlardan birini içermeyen bir senet bono sayılmaz (TK m. 777/1)

Poliçede belirtilen vade türleri ile faiz ve bedele ilişkin kurallar bono için de aynen geçerlidir.